

KRAJINOHLED ANEB TAK TROCHU JINÝ POHLED NA KRAJINU

DANIEL ŘEZNÍČEK, JANA MORAVCOVÁ

DANIEL ŘEZNÍČEK, MA

Člen Strany zelených, krajský zastupitel v Olomouckém kraji a překladatel, je projektovým manažerem a spolupředsedou organizace Krajinohled, z.s.

Ing. JANA MORAVCOVÁ

Vede organizaci Beleco, z.s., věnuje se krajinnému plánování a adaptaci zemědělské krajiny na klimatickou změnu. Dříve působila ve státní správě ochrany přírody. Zapojuje se do připomínkování připravované legislativy a strategických dokumentů a snaží se prosazovat zájmy ochrany přírody, krajiny, vody i půdy a posílit možnost veřejnosti zapojovat se do rozhodovacích procesů.

Spolek Krajinohled funguje od roku 2022. Vzešel z předchozí spolupráce několika lidí, kteří pracovali a pracují v různých oborech a organizacích, ale měli společný pocit, že pro zadržování vody v krajině, ztrátu biodiverzity či zdraví zemědělské krajiny se v Česku zkrátka nedělá dost, a tak se rozhodli, že dají své zkušenosti dohromady a začnou na tomto tématu pracovat společně. Typický příklad toho, čemu se říká geneze „odspodu“.

Krajinohled se věnuje zejména přípravě koncepčních dokumentů a přípravných studií v oblasti krajinného plánování. Jeho studie se zaměřují na adaptaci krajiny na klimatickou změnu cestou přírodně blízkých opatření v ploše krajiny. Cílem navrhovaných opatření je především zadrž vody v krajině a ochrana půdy před vodní erozí, dále samozřejmě podpora biodiverzity a zvyšování prostupnosti krajiny. Kromě toho nabízí Krajinohled, zejména obcím, také pomoc s podáváním

grantů a následnou administrací projektů na pořízení studií nebo realizace opatření. V neposlední řadě se podílí také na samotných realizacích opatření. Příkladem budiž nedávno dokončený biotop se šesti tůňmi v obci Otovice na Broumovsku, realizovaný ve spolupráci s obcí a Strategickou radou regionu Broumovsko. V současnosti začínáme také pracovat v oblasti poradenství pro zemědělce, a to konkrétně na zpracování faremních plánů zaměřených na umísťování krajinných prvků na zemědělské půdě.

PLÁNUJEME SPOLEČNĚ S HOSPODÁŘI I VEŘEJNOSTÍ

Specifikem naší práce je důraz na občanskou participaci. V rámci přípravy studií, v závislosti na konkrétní domluvě se zadavatelem, zastrešujeme aktivity vedoucí k co nejtransparentnější informovanosti směrem k obyvatelům dané obce a také ke spoluúčasti stakeholderů (zejména

Bagrování tůní v Otovicích na Broumovsku v rámci projektu Voda na Broumovsku / Strategické rady regionu Broumovsko. Foto Jana Moravcová

Diskuze s veřejností nad návrhy opatření v Dolních Bojanovicích. Foto Daniel Řezníček

místní veřejnost, vlastníci půdy, zemědělci, podnikatelé, samospráva) na plánovacích a rozhodovacích procesech. Typicky tedy na začátku projektu uspořádáme veřejné setkání, představíme obecný záměr a diskutujeme o potřebách a návrzích jednotlivých stakeholderů. Komunikace probíhá i v průběhu zpracovávání studie, kdy se mj. prověřuje, zda jsou tyto návrhy účelné a proveditelné, v případě, že ano, snažíme se je do studie zahrnout. Po dokončení studie probíhají

kulaté stoly a besedy, na nichž veřejnost může konkrétní opatření prioritizovat či komentovat. Se stakeholdery probíhá partnerská komunikace o jejich ochotě strpět či ideálně podílet se na realizaci navržených opatření.

Tento způsob práce je samozřejmě zdoluhavější a náročnější než klasické projektování bez přílepků, ale podle Krajinohledu stojí za to, neboť přináší důležitou přidanou hodnotu. Občan, který je od začátku informován o tom, že se chystají určité

zásahy do krajiny, ve které žije, a zároveň dostane jasný signál, že tento proces může ovlivnit a je aktivně dotazován jeho názor, mnohem pravděpodobněji pak realizovaná opatření přijme za svá a ztotožní se s nimi. Nikdo nemá rád pocit „o nás bez nás“. Veřejná projednání zároveň umožňují vydiskutování potenciálních třecích ploch mezi sousedy či vlastníky půdy a hledání případných alternativ. V neposlední řadě mají setkání přesah edukační, jelikož lidé se často poprvé setkávají s konceptem zdraví a udržitelnosti krajiny, problematikou zádrže vody, provázanosti sucha a přívalových povodní apod.

Ze strany zemědělských subjektů či jiných podnikatelů je otevřená komunikace také zpravidla vítána a zvyšuje šanci na to, že se příslušná opatření alespoň zčásti zrealizují. Mezi zemědělci se často vyskytuje pocit, že jsou ze všech stran jen kritizováni a že někdo, kdo jejich práci nerozumí a nezajímá se o ni, jim chodí v souvislosti s klimatickou změnou a erozí udělovat knížecí rady. Tento pocit se snažíme rozptýlovat a jsme přesvědčeni, že se zemědělci je nutno jednat jako s partnery, pochopit jejich problémy a obavy. Snažit se vysvětlit jim výhody realizace opatření a nebagaatelizovat případná omezení jejich činnosti a hledat oboustranně přijatelná řešení. Tato část naší práce je poměrně náročná na znalost legislativy a dotační politiky státu a EU jak v oblasti ochrany životního prostředí, tak i zemědělství. Abychom vůbec mohli být zemědělci v takové diskusi partnerem, musíme se sami průběžně vzdělávat a snažit se orientovat v četných změnách.

Další formou participace, které se Krajinohled věnuje, je školení místní veřejnosti ve čtení a mapování krajiny. Tato forma byla uplatněna například při projektu v Dolních Bojanovicích, který financovala organizace Člověk v tísni. Zájemci z řad místních občanů byli vybaveni mobilní aplikací QField a zasvěceni do základů čtení jevů v krajině. Následně vyrazili do okolí a pomáhali sbírat data, která se stala jedním z podkladů pro návrhy opatření. Nad daty se s dobrovolníky diskutovalo a probíhala obousměrná zpětná vazba. Podobně tomu bylo u projektu, který Krajinohled realizoval pro Institut plánování a rozvoje hl. města Prahy. V rámci komplexní iniciativy k revitalizaci rozlehlého území kolem soutoku Berounky a Vltavy

Tůň v Otovicích u Broumova vybudované v rámci projektu Voda na Broumovsku I Strategické rady regionu Broumovsko. Foto archiv SRRB

Komunitní obnova starého sadu v Roblně v rámci projektu Krajinohledu podpořeného Nadací VIA a Nadací Partnerství. Foto archiv Krajinohledu

byla poptávka po edukaci veřejnosti a její bližší seznámení s projektem. Vybraní dobrovolníci byli opět vyškoleni a následně zmapovali povodí Svinařského potoka a Švarcavy.

ZÁDRŽ VODY V KRAJINĚ A SNÍŽENÍ DOPADŮ BLESOVÝCH POVODNÍ

Spolek aktuálně pracuje zejména na přípravě tzv. komplexních vodohospodářských studií financovaných z Národního plánu obnovy. Obcím, které jsou příjemcem dotací, pomáhá s žádostmi a případně též zpracovává samotnou studii zaměřenou na návrh přírodně blízkých opatření k zádrži vody v ploše krajiny a opatření mírnících dopady přívalových povodní.

Krajinohled je však přesvědčen, že v adaptaci krajiny na klimatickou změnu není dostatečné spoléhat se pouze na veřejné rozpočty. Na společném úsilí by se měl

svým dílem přičinit také soukromý sektor. Proto spolek uzavřel partnerství s pojišťovnou Kooperativa v rámci jejího preventivního programu pro odolnější krajinu. Tento program poskytuje finanční příspěvek obcím, které se rozhodnou nechat si zpracovat studii, jejímž cílem je identifikovat zranitelné body v krajině a pomocí navržených opatření snížit riziko přívalových povodní. Krajinohled pomáhá Kooperativě při výběru vhodných žadatelů a následně pro část z nich studie zpracovává.

PROČ TO NEJDE RYCHLEJI...

Co se týče bariér, které komplikují Krajinohledu práci a které dozajista zbytečně tlumí adaptační úsilí v České republice obecně, pomineme-li legislativu, je to jednoznačně skutečnost, že většina velkých dotačních programů, z nichž se financují realizace, neumožňuje předfinancování.

Menší obce ani neziskové organizace zpravidla nemají takové finanční možnosti, aby významnější zásahy do krajiny samy zaplatily a poté čekaly na zpětné proplacení. Totéž platí o pořízení projektové dokumentace. Je pozitivní, že tu lze již často také proplatit z dotace, ale opět až zpětně. Je nabitelné, že realizací tak vzniká mnohem méně, než by mohlo.

Podobným nešvarem je, že některé dotační programy neumožňují hradit mzdy. Vyhlašovatelé tak patrně počítají s tím, že komplexní projekty v krajině bude realizovat především stát, nebo budou realizovány výhradně dodavatelsky prostřednictvím profesionálních firem. Některé možná pak zrealizují dobrovolníci, kterým stačí proplatit materiálové náklady. To je ale samozřejmě tragická iluze. Komunitní výsadba jednoho stromořadí tento formát samozřejmě snese, ale pokud se jedná o hloubení tůň, práci na revitalizaci potoka či jiné terénní úpravy, neměl by být přeci problém transparentně zaplatit lidi, kteří projekt připravují, organizují a realizují, a ne si hrát na to, že mzdové náklady ve světě ekologie a životního prostředí neexistují.

Veřejná podpora je naprosto zásadní, ale jistě má své limity. I proto je Krajinohled přesvědčen, že pokud se má adaptační úsilí dále zvyšovat, což je nepochybně nutné, bude potřeba v mnohem větší míře motivovat k zapojení soukromý sektor. Česká republika má v tomto směru jistě značné rezervy.

